

Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ): Γνώσεις και συμπεριφορές νέων ενηλίκων

Λαμπαδιάρη Μ¹, Δελτσίδου Α²,
Ψυχογιού Γ³, Στιγκα Ι⁴.

- ¹ Μαΐα, MSc,Med., Γ.Ν. Λαμίας
- ² Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Μαιευτικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής.
- ³ Μαΐα, Γ.Ν. Λιβαδειας
- ⁴ Νοσηλεύτρια Τ.Ε, MSc, Θεραπευτήριο Χρονίως Πασχόντων Δομοκού Φθιώτιδας.

Υπεύθυνος Επικοινωνίας:

Λαμπαδιάρη Μαρία,
Εσλιν 55, Λαμία
ΤΚ 351 32
Τηλ.6937969915
e-mail: mlabadiarm@gmail.com

Λέξεις κλειδιά: ΣΜΝ, νέοι ενήλικες, γνώσεις, στάσεις, προφυλακτικό

Περίληψη

Εισαγωγή: Οι σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις μεταξύ των νέων συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας

Σκοπός: Σκοπός ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των νέων πάνω στα ζητήματα της σεξουαλικής υγείας και πρόληψης των ΣΜΝ, ιδίως σχετικά με τη χρήση του προφυλακτικού, καθώς και οι αντίστοιχες συμπεριφορές τους.

Μεθοδολογία: Στην έρευνα συμμετείχαν 200 νέοι ενήλικες ηλικίας 18-29 ετών από τις περιοχές της πρωτεύουσας (που επισκέπτονταν τα εξωτερικά ιατρεία γυναικολογικής κλινικής Δημόσιου νοσοκομείου) και ενός ΑΤΕΙ επαρχιακής πόλης. Ως εργαλείο της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς με κλειστού τύπου ερωτήσεις.

Αποτελέσματα: Αντρες ήταν το 77,5% του δείγματος, ενώ το ποσοστό των αποφοίτων ΑΕΙ/ΤΕΙ στο δείγμα της μελέτης ήταν 40,8%. Το 39% ανέφερε ότι χρησιμοποιεί πάντα προφυλακτικό κατά τις σεξουαλικές του επαφές, ενώ σε περισσότερες από τις μισές επαφές χρήση κάνει 24,9%. Ποτέ δεν χρησιμοποιούσε προφυλακτικό το 18,4%. Ποσοστό 44,7% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι εξακολουθεί να έχει σεξουαλική επαφή με τον/την σύντροφό του χωρίς προφυλακτικό, ενώ ποσοστό 15,3% αναφέρει ότι εξακολουθεί να κάνει πρωκτικό σεξ χωρίς προφυλακτικό με τον/την σύντροφό του. Οι ελεύθεροι και οι άνδρες είχαν 2,5 φορές περισσότερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν το προφυλακτικό «σχεδόν πάντα ή τις περισσότερες φορές», σε σχέση με τους υπολοίπους.

Συμπεράσματα: Οι γνώσεις των νέων ενηλίκων σχετικά με τα ΣΜΝ εμφανίζουν σημαντικά ελλείμματα, ενώ σημαντική μερίδα ανδρών ακολουθεί ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές. Το φύλο και το είδος των σχέσεων καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού.

Εισαγωγή

Η σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία ορίζεται ως μια κατάσταση φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας σε σχέση με το αναπαραγωγικό σύστημα σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου και η οποία επιτρέπει στο άτομο να έχει ικανοποιητική και ασφαλή σεξουαλική ζωή¹. Άνδρες και γυναίκες επιβάλλεται να έχουν αξιόπιστη πληροφόρηση σχετικά με την προστασία από τα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ). Ωστόσο, οι γνώσεις των νέων ενηλίκων σχετικά με τη σεξουαλική και την αναπαραγωγική υγεία παραμένουν αποσπασματικές και σημαντική μερίδα των νέων ανθρώπων ακολουθεί σεξουαλικές συμπεριφορές υψηλής επικινδυνότητας^{2,3}. Φαίνεται πως παρά τις εξελίξεις στον τομέα της κοινωνικής πληροφόρησης, ακόμα και όταν εφαρμόζονται προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, συνεχίζουν να υφίστανται κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις που δύσκολα αλλάζουν, με αποτέλεσμα η επίδραση των παρεμβάσεων στη σεξουαλική συμπεριφορά να υπολείπεται σημαντικά των προσδοκιών. Οι σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις μεταξύ των νέων συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας για πολλές εκβιομηχανισμένες και αναπτυσσόμενες χώρες^{2,4}. Σύμφωνα με τον ΠΟΥ, 376 εκατομμύρια νέες περιπτώσεις θεραπευόμενων ΣΜΝ εμφανίζονται ετησίως, με τα υψηλότερα ποσοστά μεταξύ 20 έως 24 ετών, ακολουθούμενα από 15 έως 19 ετών⁵. Παρανοήσεις για τη χρήση αντισύλληψης, ελλειμματικές γνώσεις για τα ΣΜΝ και απροθυμία χρήσης του προφυλακτικού παραμένουν φαινόμενα μεταξύ των νέων ενηλίκων, γιαυτό και η συχνή αξιολόγηση των γνώσεων και των συμπερι-

φορών τους πάνω σε ζητήματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας παρέχει σημαντικές πληροφορίες στην επιστημονική κοινότητα για το σχεδιασμό αποτελεσματικότερων παρεμβάσεων στη νέα γενιά^{6,7}.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των νέων πάνω στα ζητήματα της σεξουαλικής υγείας και πρόληψης των ΣΜΝ, ιδίως σχετικά με τη χρήση του προφυλακτικού, καθώς και οι αντίστοιχες συμπεριφορές τους.

Υλικό και μέθοδος

Ως εργαλείο της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με κλειστού τύπου ερωτήσεις που περιελάμβανε τέσσερα μέρη. Το πρώτο μέρος αναφερόταν στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, το δεύτερο στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, το τρίτο σε βασικές πρακτικές αντισύλληψης και το τέταρτο σε συμπεριφορές υψηλού κινδύνου για μετάδοση ΣΜΝ. Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε σε ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε σε προγενέστερες έρευνες στον Ελλαδικό χώρο².

Στην έρευνα συμμετείχαν 213 νέοι ενήλικες ηλικίας 18-29 ετών από τις περιοχές της πρωτεύουσας (που επισκέπτονταν τα εξωτερικά ιατρεία γυναικολογικής κλινικής Δημόσιου νοσοκομείου) και ενός ΑΤΕΙ επαρχιακής πόλης. Η επιλογή τους ήταν τυχαία. Η προϋπόθεση συμμετοχής τους στην έρευνα ήταν να είναι υγιείς, αρτιμελείς, η ηλικία τους να κυμαίνεται μεταξύ 18 και 29 ετών και να μην είναι χρήστες ουσιών. Τα άτομα συμμετείχαν εθελοντικά, αφού προηγουμένως ενημερώθηκαν

	N	%
Φύλο		
Άντρας	165	77,5
Γυναίκα	48	22,5
Σύνολο	213	100,0
Επίπεδο εκπαίδευσης		
Δημοτικό	3	1,4
Τεχνική σχολή	31	14,6
Λύκειο	83	39,0
Γυμνάσιο	5	2,3
Μεταπτυχιακό	4	1,9
ΑΕΙ/ΤΕΙ	87	40,8
Σύνολο	213	100,0
Οικογενειακή κατάσταση		
Ελεύθερος/η	52	24,4
Σε περιστασιακή σχέση	18	8,5
Σε μόνιμη σχέση	82	38,5
Παντρεμένος/η	61	28,6
Σύνολο	213	100,0

Πίνακας 1.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

για το σκοπό της έρευνας και την ανώνυμη συμπλήρωση του σχετικού ερωτηματολογίου. Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν, καταχωρήθηκαν στη βάση δεδομένων του στατιστικού προγράμματος SPSS 22.0.

Στατιστική επεξεργασία

Αρχικά έγινε περιγραφική στατιστική και δημιουργήθηκαν πίνακες συχνοτήτων για τις υπό εξέταση μεταβλητές. Στη συνέχεια έγινε αναλυτική στατιστική με σύγκριση επιμέρους υποομάδων ως προς τις απαντήσεις στα διάφορα ερωτήματα. Ανάλογα με τη συχνότητα χρήσης του προφυλακτικού δημιουργήθηκαν δύο ομάδες («πάντα» και τις «περισσότερες από τις μισές επαφές» η μία ομάδα και μια ακόμα ομάδα εκείνοι που έδωσαν όλες τις υπόλοιπες απαντήσεις). Για τις συσχετίσεις των ποιοτικών μεταβλητών η δοκιμασία χ^2 με τη διόρθωση συνεχείας για τους τετράπτυχους πίνακες. Εφαρμόστηκε μοντέλο λογαριθμιστικής παλινδρόμησης με τη χρήση ψευδομεταβλητών. Η στατιστική ανάλυση των αποτε-

λεσμάτων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS 22.0.

Αποτελέσματα

Άντρες ήταν το 77,5% του δείγματος, ενώ το ποσοστό των αποφοίτων ΑΕΙ/ΤΕΙ στο δείγμα της μελέτης ήταν 40,8%. Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση το 24,4% δήλωσε «ελεύθερος», το 38,5% σε μόνιμη σχέση, ενώ το 28,6% ήταν έγγαμοι. (πίνακας 1). Το 39% ανέφερε ότι χρησιμοποιεί πάντα προφυλακτικό κατά τις σεξουαλικές του επαφές, ενώ σε περισσότερες από τις μισές επαφές χρήση κάνει το 24,9%. Ποτέ δεν χρησιμοποίησε προφυλακτικό το 18,4%. (πίνακας 2)

Ποσοστό 44,7% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι εξακολουθεί να έχει σεξουαλική επαφή με τον/την σύντροφό του. χωρίς προφυλακτικό, ενώ ποσοστό 15,3% αναφέρει ότι εξακολουθεί να κάνει πρωκτικό σεξ χωρίς προφυλακτικό με τον/την σύντροφό του. Και στο στοματικό σεξ, το ήμισυ σχεδόν των ερωτηθέντων δεν χρησιμοποιεί προφυλακτικό. (πίνακας 3)

Σε σεξουαλική επαφή χρησιμοποιείτε προφυλακτικό;	N	%
Πάντα	83	39,0
Περισσότερες από τις μισές επαφές	53	24,9
Περίπου τις μισές επαφές	17	8,0
Λιγότερο από τις μισές επαφές	21	9,9
Ποτέ	39	18,4
Σύνολο	213	100,0

Πίνακας 2.

Συχνότητα χρήσης προφυλακτικού.

	Ποτέ δεν το έκανα	Σταμάτησα	Συνεχίζω να το κάνω
Σεξουαλική επαφή με τον/την σύντροφό μου χωρίς προφυλακτικό	34,5	20,9	44,7
Σεξουαλική επαφή με αγνώστους χωρίς προφυλακτικό	87,9	9,2	2,9
Πρωκτικό σεξ χωρίς προφυλακτικό με τον/την σύντροφό μου	73,9	10,8	15,3
Πρωκτικό σεξ χωρίς προφυλακτικό με αγνώστους	92,1	4,9	3,0
Να κάνω στοματικό σεξ σε περιστασιακό σύντροφο (άνδρα) χωρίς προφυλακτικό	83,6	7,7	8,7
Να κάνω στοματικό σεξ στον σύντροφο μου χωρίς προφυλακτικό	43,0	7,3	49,7
(Για άνδρες) Να μου κάνουν στοματικό σεξ, χωρίς να φοράω προφυλακτικό.	46,7	13,3	40,0

Πίνακας 3.

Ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές.

Η συχνή χρήση προφυλακτικού («πάντα» ή «σε περισσότερες από τις μισές επαφές») συσχετίστηκε με την ηλικία σε επίπεδο σημαντικότητας $p=0,116$: Η μέση τιμή της ηλικίας εκείνων που χρησιμοποιούσαν συχνά προφυλακτικό ήταν $22,67 \pm 2,36$ έναντι $23,22 \pm 2,50$ εκείνων που χρησιμοποιούσαν αραιά. Οι ελεύθεροι, συγκριτικά με εκείνους που ήταν σε σχέση ή παντρεμένοι, χρησιμοποιούσαν συχνότερα το προφυλακτικό (82% έναντι 58%), διαφορά στατιστικά σημαντική, $p=0,006$. Οι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΑΤΕΙ χρησιμοποιούσαν συχνότερα προφυλακτικό σε σχέση με τους υπολοίπους (70% έναντι 59%, $p=0,120$), ενώ οι άνδρες το χρησιμοποιούσαν συχνότερα από τις γυναίκες ($p=0,046$). Όταν οι μεταβλητές που συσχετίστηκαν με τη χρήση προφυλακτικού εισήχθησαν σε ένα μοντέλο λογαριθμιστικής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή τη χρήση προφυλακτικού, το φύλο και η οικογενειακή κατάσταση αναδείχτηκαν ως ανεξάρτητοι προβλεπτικοί παράγοντες της χρήσης προφυλακτικού. Οι ελεύθεροι και οι άνδρες είχαν 2,5 φορές περισσότερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν το προφυλακτικό «σχεδόν πάντα ή τις περισσότερες φορές», σε σχέση με τους υπολοίπους. (πίνακας 4)

Συζήτηση

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης οι γνώσεις των νέων ενηλίκων σχετικά με τα ΣΜΝ εμφανίζουν σημαντικά ελλείμματα, ενώ σημαντική μερίδα ανδρών ακολουθεί ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές. Το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το είδος των σχέσεων καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη συχνότητα χρήσης προφυλακτικού στην ηλικιακή ομάδα της μελέτης. Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όσοι βρίσκονταν σε σχέση και οι ελεύθερες γυναίκες, χρησιμοποιούσαν συχνότερα προφυλακτικό.

Πράγματι, το επίπεδο εκπαίδευσης σχετίζεται με τη χρήση του προφυλακτικού. Το εκπαιδευτικό επίπεδο φαίνεται ότι σχετίζεται με την καλύτερη ενημέρωση και

ορθότερη αξιολόγηση των κινδύνων για ΣΜΝ. Οι άντρες φαίνεται να ακολουθούν πιο ριψοκίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές σε σχέση με τις γυναίκες, όπως προέκυψε και από τις σχετικές απαντήσεις στην παρούσα μελέτη. Στη μελέτη των Lagarde et al. η εκπαίδευση διαπιστώθηκε ότι αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη χρήση προφυλακτικών⁶. Αυτό δηλώνει ότι το εκπαιδευτικό επίπεδο αυξάνει την ανταπόκριση στην προαγωγή προφυλακτικού και υπογραμμίζει την ανάγκη για ιδιαίτερες προσπάθειες για τη προσέγγιση των ανδρών και των γυναικών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Στη μελέτη των Emerson et al., βρέθηκε ότι οι γυναίκες απόφοιτες Λυκείου είχαν σχεδόν τριπλάσιες πιθανότητες να έχουν χρησιμοποιήσει προφυλακτικό κατά την τελευταία τους σεξουαλική επαφή σε σχέση με τις γυναίκες χαμηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου ($p=0,043$). Στην ίδια μελέτη βρέθηκε ότι οι γυναίκες που δεν ανέφεραν στο ιστορικό τους καμία προσβολή από ΣΜΝ είχαν 2,5 φορές υψηλότερες πιθανότητες να έχουν χρησιμοποιήσει προφυλακτικό⁸.

Το είδος της σχέσης επηρεάζει επίσης τη χρήση προφυλακτικών. Μελέτες αποδεικνύουν ότι η ύπαρξη μιας μακροχρόνιας σχέσης και η πεποίθηση ότι ο σύντροφος δεν είναι επικίνδυνος ή ότι επιθυμεί να διαπιστώσει την οικειότητα και τη σοβαρότητα της σχέσης είναι πρωταρχικοί λόγοι για την έλλειψη χρήσης προφυλακτικών σε μακροχρόνιες σχέσεις^{9,11}. Μερικές μελέτες έχουν διαπιστώσει ότι η χρήση προφυλακτικών σε μακροχρόνιες σχέσεις συχνά αποθαρρύνεται ή απορρίπτεται από τον άνδρα και ότι οι έγγαμες γυναίκες είναι πιθανότερο να έρχονται σε σεξουαλική επαφή χωρίς προστασία από τις ανύπαντρες γυναίκες^{7,12,14}.

Στις γυναίκες και στους άνδρες που συμμετείχαν σε τυχαίοποιημένες κλινικές δοκιμές συγκρίσιμων παρεμβάσεων μείωσης της επικινδυνότητας για μετάδοση των ΣΜΝ, οι άνδρες ανέφεραν περισσότερους φραγμούς στη χρήση προφυλακτικού από ότι οι γυναίκες, κυρίως λόγω της επίδρασης του προφυλακτικού στη σεξουαλική εμπειρία¹⁵. Τόσο στους άνδρες, όσο και στις γυναίκες,

	B	ΔΕ (Κάτω όριο-Άνω όριο)	p
Μεταβλητές			
Ηλικία	-0,086	0,918 (0,816-1,040)	0,178
Εκπαιδευτικό επίπεδο (ΑΕΙ)	0,557	1,746 (0,956-3,190)	0,070
Οικ. Κατάσταση (Ελεύθερος)	0,888	2,419 (1,102-5,355)	0,028
Φύλο (Άνδρες)	0,945	2,566 (1,166-5,648)	0,019

Πίνακας 4.

Πολυμεταβλητή ανάλυση για τη χρήση προφυλακτικού σε σχέση με κοινωνικοδημογραφικούς παράγοντες.

η επίκληση φραγμών για τη χρήση του προφυλακτικού συνδέεται με την αραιότερη χρήση προφυλακτικού. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ των χρηστών προφυλακτικών και των μη χρηστών, όσον αφορά την επίκληση φραγμών στη χρήση του προφυλακτικού, είναι μεγαλύτερη για τους άνδρες παρά για τις γυναίκες, ειδικά για εκείνους που αναφέρουν ότι έχουν περιστασιακές σχέσεις.

Συνοψίζοντας τα ευρήματα της παρούσας μελέτης, σημαντικό ποσοστό νέων ενηλίκων δεν χρησιμοποιεί προφυλακτικό κατά τη σεξουαλική επαφή και νέοι ενήλικες άνδρες φαίνεται πως ακολουθούν λιγότερο ασφαλείς σεξουαλικές πρακτικές σε σχέση με τις γυναίκες. Η συχνότητα χρήσης του προφυλακτικού ήταν παρόμοια στις δύο μελέτες (67,5% στη μελέτη των Υφαντή και συν.2, 66% στην παρούσα μελέτη, ενώ και σε εκείνη τη μελέτη είχε βρεθεί ότι οι άντρες ακολουθούν περισσότερο επικίνδυνες σεξουαλικές πρακτικές και συμπεριφορές. Συνεπώς 10 σχεδόν χρόνια αργότερα, διαπιστώνεται στασιμότητα στις στάσεις και τις συμπεριφορές των νέων ενηλίκων για τα ΣΜΝ, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών ενημέρωσης των νέων ενηλίκων ήδη από τη σχολική ηλικία και το σχεδιασμό κατά το δυνατόν αποτελεσματικών παρεμβάσεων, κατάλληλων για την ηλικιακή αυτή ομάδα. Το δείγμα ευκολίας της παρούσας μελέτης και η δυσανάλογη εκπροσώπηση των αποφοίτων ΑΕΙ στο δείγμα περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης στο σύνολο του πληθυσμού των νέων ενηλίκων, ωστόσο, τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά των τάσεων που επικρατούν σήμερα στην ηλικιακή αυτή ομάδα στη χώρα μας.

Summary

Introduction: Sexually transmitted infections among young people continue to be a major public health problem.

Aim: The aim was to investigate the views of young people on sexual health and STI prevention issues, in particular on condom use and their respective behaviors.

Methodology: The study involved 200 young adults aged 18-29 years from the capital's areas (visiting the outpatient gynecological clinics of a Public Hospital) and a provincial University. A self-report questionnaire with closed-type questions was used as a research tool.

Results: Men accounted for 77.5% of the sample, while the percentage of AEI / TEI graduates in the study sample was 40.8%. The 39% reported using a condom during their sexual intercourse, while 24.9% used it more than

half and 18.4% never used a condom. The 44.7% of respondents still had sexual intercourse with their partner without a condom, and 15.3% reported still having anal sex without a condom with his / her partner. Singles and men were 2.5 times more likely to use the condom "almost always or more often" than the remaining.

Conclusion: Young adults' knowledge of STDs has significant deficits, with a significant proportion of men pursuing risky sexual behaviors. Gender and type of relationships significantly determine the frequency of condom use.

Key words: STD, young adults, knowledge, attitudes, condom

Βιβλιογραφία

- 1 <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/sexual-and-reproductive-health/news/news/2011/06/sexual-health-throughout-life/definition>, προσβάσιμο 11.3.2020
2. Υφαντή Ε, Γκέτσιος Ι, Βουτσέλη Δ, Ζαγκότση Μ, Γραμματικού Μ, Χαραλαμποπούλου Ν. Γνώσεις νέων ενηλίκων σχετικά με τα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα (ΣΜΝ) και η χρήση του προφυλακτικού ως μέσου προστασίας από τα ΣΜΝ. Διεπιστημονική Φροντίδα Υγείας, 2011; 3: 173-179
3. Βόλτση Ε, Λαμπρινάκου Μ, Λιόπα Μ, Ρεκλείτη Μ, Σαρίδη Μ, Σουλιώτης Κ. Στάσεις και γνώσεις των γυναικών απέναντι στα Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα σε σχέση με τη σεξουαλική τους υγεία και τον προληπτικό γυναικολογικό έλεγχο. Το βήμα του Ασκληπιού 2014; 13:177-201
4. Copen, CE. Condom use during sexual intercourse among women and men aged 15-44 in the United States: 2011-2015 National Survey of Family Growth. National health statistics reports; no. 105. Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics. 2017.
5. [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sexually-transmitted-infections-\(stis\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sexually-transmitted-infections-(stis)), προσβάσιμο 9.3.2020
6. Lagarde E, Caraël M, Glynn JR, Kanhonou L, Abega SC, Kahindo M, Musonda R, Auvert B, Buvé A; Study Group on the Heterogeneity of HIV Epidemics in African Cities. Educational level is associated with condom use within non-spousal partnerships in four cities of sub-Saharan Africa. AIDS. 2001; 15:1399-408.
7. Hirsch JS, Higgins J, Bentley ME, Nathanson CA. The social constructions of sexuality: Marital fidelity and sexually transmitted disease – HIV risk in a Mexican mi-

- grant community. American Journal of Public Health. 2002;92:1227–1237.
8. Emerson AM, Carroll HF, Ramaswamy M. Education level as a predictor of condom use in jail-incarcerated women, with fundamental cause analysis. Public Health Nurs. 2018;35(4):273–280. doi:10.1111/phn.12514
 9. Bogart LM, Kral AH, Scott A, Anderson R, Flynn N, Gilbert ML, Bluthenthal RN. Sexual risk among injection drug users recruited from needle syringe programs in California. Sexually Transmitted Disorders. 2005;32:27–34.
 10. Tortu S, Goldstein M, Deren S, Beardsley M, Hamid R, Ziek K. Urban crack users: gender differences in drug use, HIV risk and health status. Women Health. 1998;27:177–189.
 11. Corbett AM, Dickson-Gomez J, Hilario H, Weeks MR. A little thing called love: Condom use in high-risk primary heterosexual relationships. Perspectives on Sexual and Reproductive Health. 2009;41:218.
 12. Sterk CE, Klein H, Elifson KW. Predictors of condom-related attitudes among at-risk women. Journal of Women's Health. 2004;13:676–688
 13. <https://www.statista.com/statistics/537146/male-condom-use-among-married-women-in-europe/> προσβάσιμο 10.3.2020
 14. Mutowo J, Kasu CM. Barriers to use of dual protection among married women in a suburban setting. Journal of Nursing and Health Science. 2015;4:51-57
 15. Calsyn DA, Peavy KM, Wells EA, Campbell ANC, Hatch-Maillette MA, Greenfield SF, Tross S. Differences between men and women in condom use, attitudes, and skills in substance abuse treatment seekers. The American Journal on Addictions. 2013;22:150–157.